

Kosovo, Srbija i Crna Gora

posle 24. marta 1999.

Izve{taj Nata{e Kandi}

Ponedeljak i utorak u Pristini
30 – 31.mart 1999.

Sino}, 30. marta oko 22,00 ~asova vratila sam se Kosova. Sa mnom su stigli Mentor, Nora i Norin brat Kushtrim. Sve se dobro zavr{ilo zahvaljuju}i voza~u, taksisti iz Beograda, koji je na svakom policijskom punktu bio pri~ljiv i bez straha. Na znak stop stali bismo, voza~ je pitao”jel’ mo`emo da pro|emo, idemo za Beograd”. Odgovor je bio “da vidimo ime”, i srpsko ime voza~a je otvaralo put.

Ina~e, taksistu sam srela prvi put u ponedeljak izjutra, 29. marta, kada sam krenula u Pri{tinu. U Beogradu nema benzina, tako da sam odlu~ila da krenem jednim autobusom koji je i{ao za Kosovsku Mitrovicu. Taksijem sam krenula na autobusku stanicu. U nekom trenutku upitala sam za taksistu da li bi me vozio do Bujanovca, na 99 km do Pri{tine. Rekao

je da ne bi ali da veruje da ima taksista koji bi vozili. Preko radio stanice objavio je poziv i u roku od pet minuta stigao je jedan taksista, koji je rekao da nema dovoljno benzina za povratak, ali da se nada da }e na putu na}i. Krenuli smo oko 10,30 ~asova. Putem smo se zaustavljali, pitaju}i {ofere velikih cisterni da li nam mogu dati bar nekoliko litara benzina. Od jednog smo dobili 10 litara. Stigli smo u Bujanovac i tu smo na{li jo{ 10 litara. U me|uvremenu taksista je pristao da me vozi u Pri{tinu. Bez problema, ali sa velikim ~u|enjem na svakom policijskom punktu, stigli smo oko 16,00 ~asova u Pri{tinu. Do{li smo do na{e kancelarije koja se nalazi preko put SUP i zatvora. Ulaza je bio zatvoren i stanari nisu hteli da mi otvore vrata. U zgradi gde se nalazi FHP kancelarija stanuju Albanci i Srbi. Do ulaza je si{la neka Srpkinja, iako je preoznala moj srpski akcenat nije htela da

otvori. Rekla je "ne poznajem vas, ima raznih bandi i ne}emo nikom otvoriti". Pro{la sam sa bo`ne strane zgrade, nada-ju}i se da }e me neko od stanara prepoz-nati i otvoriti vrata. Nikoga nije bilo na prozorima. Na ulazu susedne zgrade vide-la sam gomilu d`akova i ljude sa pu{kama. Iz razgovora sa njima shvatila sam da su to stanari, Albanci i Srbi, organizovali ~uvanje zgrade. Jedan od njih je pozvao Noru telefonom da joj ka`e da me sa~eka na }o{ku ku}e. Voza~ je oti{ao u hotel "Grand" a ja sam te no}i ostala kod Nore. Do{la je i Ariana na pola sata. U Pri{tini sve prestaje sa mrakom. Ti{ina je vladala i pred zoru. Tada smo ~uli detonacije.

Poku{ala sam da vidim Nekibe Kelj-mendi. Ku}a je bila zatvorena. Izgleda da se ljudi sklanjaju iz svojih ku}a. Tra`e}i neke prijatelje videla sam da se okupljaju ispred ku}a, spremni da u grupama krenu prema Makedoniji.

IZ CRNE GORE U PRISTINU 3 – 7. April 1999.

Od albanskih izbeglica u Ro`ajama i Ulcinju, na severu Crne Gore, jo{ niko ni-je poku{ao da se vrati u Pe}. Tamo idu ne-ki lokalni Muslimani, da bi odneli hranu i lekove preostalim Albancima, uglavnom starcima, ili da bi ih doveli u Crnu Goru. Po~ev{i od petka, 9. aprila, u Ro`aje su po~ele da sti`u i Albanci iz Istoka i okol-nih sela.

U Ro`ajama kao da se slilo celo Ko-sovo. Nema nijedne me|unarodne huma-nitarne organizacije. Novinari do|u, za-pi{u pri~u, ako je o masakru, i vrate se u

Podgoricu da ~ekaju vojni pu~. U d`amiji je vi{e od 1000 ljudi. Deca, stari, bolesni. Nisu se okupali od kada su do{li u Crnu Goru, 27. ili 28. Marta. Mla|i mu{karci tra`e na~in kako da odu negde napolje i zarade za `ivot. Svi bi oni vratili porodice na Kosovo, kada bi im neko garantovao sigurnost. Od jedne nastavnice iz Pe}i sa-znajem da su ljudi iz njenog naselja is-terani iz ku}a i odvedeni u sportsku halu 30. marta, gde su dr`ani oko 12 sati, a on-da ih je vojska vratila ku}ama. Slede}eg dana su ponovo isterani, s naredbom da idu u Crnu Goru. Ti, koji su ih isterali iz ku}a i doveli u sportsku halu, imali su na-mazana lica i crne kape na glavi. Ka`e, vojska ih je vratila ku}ama govore}i "imamo naredbu da se vratite ku}ama". Za one koji su im naredili da idu u Crnu Goru ka`e da su bili u policijskim unifor-mama.

Tu, u Ro`ajama, ~ujem da je u poje-dinim delovima Pe}i, tokom isterivanja ljudi, bilo ubistava. U naselju Brzenik II, u dvori{tu porodice Kastrati, ubijeno je pet mu{kara. Majka ubijenog Nevzata ka`e da su njen sin, bra}a Gega, i jo{ tro-jica mu{kara iskasapljeni no`evima pred njenim o~ima. Ka`e, u njihovo dvo-ri{te je u{lo nekoliko mu{kara u unifor-mama i crnim kapama na glavama. Delo-vali su joj kao da su pijani. Vikali su i pso-vali, njoj su rekli da }e je ostaviti jer je majka, i treba da pati za ubijenim sinom. Zate~ene mu{karce no`evima su ubili. Sin joj je umro na rukama. Iskrvario je od zadobijenih povreda. Jedan od bra}e Gega `iveo je jo{ nekoliko sati, sa ras-porenim trbuhom. Sutradan su do{li neki drugi i kamionom odvezli tela ubijenih mu{kara.

U Ro`ajama su se ~udili kada sam rekla da idem u Pri{tinu. Na izlazu policajci su mi po`eleli sre}u. Put do Pri{tine, preko Novog Pazara i Kosovske Mitrovice, je bio prazan. Nigde jednog automobila. Moj prvi utisak je bio da u Pri{tini nema ljudi. U Sun~anom bregu, prvi blok zgrada, iza kojih po~inje selo Matikan, je iseljen. Na parkingu stoje automobili. U jednoj od tih zgrada na II spratu stanovali su moji prijatelji. Zvonila sam i kucala. Uхватила sam za bravu i vrata su se otvorila. Sve je tu, bar ono sto se mo`e videti jednim pogledom. U tom bloku sreła sam samo dve `ene. Stanarima je dato 10 minuta vremena da iza|u iz stanova i da krenu prema `elezni~koj stanici. U bloku iza ovog nai{la sam na decu koja su se igrala, i na prijatelje. Ovde policija nije dolazila. Me|utim, i odavde ih je dosta oti{lo. Iz straha da }e svakog trenutka i njima biti nare|eno da napuste ku}e. Tokom nedelje i ponedeljka (3. i 4. aprila) neki su se vratili. Nekoliko dana su ~ekali pred granicom, a onda su videli da policija ne spre~ava povratak, pa su se vratili. Osim ljudi koji tu stanuju ima ih i iz drugih naselja. Srbi i Albanci se dr`e zajedno. Uve~e zaklju~avaju ulazna vrata i niko ne mo`e iza}i, ni u}i unutra. Do isklju~enja slu{aju se vesti. Tek po neki telefon radi. Nemaju veze sa familijom. Ne znaju {ta im je sa ro|acima u drugim mestima na Kosovu. U neprekidnom razgovoru vra}aju se na doga|aje iz proteklih dana, od 31. marta do 3. aprila. Nekoliko ljudi iz naselja Taslidze su pukim slu~ajem ostali u Pri{tini – u trenutku iseljavanja stanovništva nisu bili u svom naselju. Kada je krenulo isterivanje iz rubnih naselja Pri{tinom je zavládala panika. Pronosile su se glasine

o ubistvima i nestancima. Niko se ne usu|uje da srpskoj policiji prijavi nestanak. ^injenica je da se Albanci najmanje pla{e bombardovanja. To im se ~ini manje strasnim nego “oni”, koji }e do}i i pobiti ih. “Oni” su paramilitarci, policajci, ili naoru`ane bande.

Slu{aju}i vesti BBC, CNN, SKY News, TV Tirane i RT Srbije, imaju utisak da je Pri{tina mnogo bolje pro{la nego Pe}, \akovica ili Prizren. Kafi}i u centru su uni{teni pre NATO intervencije. U toku NATO napada uni{teni su neki civilni objekti, ima i civilnih `rtava. Iz straha da ne bude optu`en da {pijunira, niko, a ni ja, se ne pribli`ava uni{tenim objektima.

Dugo sam te no}i, 6/7. aprila, pod sve}om, sedela i razgovarala sa prijateljima. D. je bio posebno duhovit. Ka`e, `ene su te koje donose vesti o lokalnim doga|ajima, a obave{tavaju se u redovima za hleb. One odre|uju kad mu{karci smeju da iza|u napolje ili da odu u posetu u susednu zgradu. Vesti se gledaju, a onda se prepri~avaju. Druga tema je {ta ka`u Srbi koji stanuju u ovim zgradama. Iako je re~ o obi~nim ljudima, njihovim re~ima se pridaje veliki zna~aj. D. ka`e da na svakih pola sata kod njega uleti neka „doma}ica“ sa novim informacijama od Srba: „rekli su da je danas bolja situacija“ ili „sutra }e biti malo bolje“.

Samo {to smo se oko pono}i razi{li odjeknule su detonacije. Do ujutru su se ~ule. Ujutru nije bilo mogu}e telefonirati. Po tome su neki zaklju~ili da je pogo|ena po{ta. Tek u Beogradu sam saznala da je pogo|ena i zgrada socijalnog osiguranja i da ima civilnih `ratva.

Neposredno pred polazak za Beograd, oti{la sam da vidim {ta je sa kance-

larijom. Od nekih ljudi sam ~ula da je policija u{la unutra. Pred zgradom je bio policajac. Pustio me je unutra, ali je rekao da nesmem ni{ta da diram jer „tu je ne{to na|eno i policija }e morati da ispita slu-~aj“. Tek sto sam u{la u kancelariju, dole-tela je jedna starija Srпкиnja sa psom, vi-~u}i „zovi Slu`bu dr`avne bezbednosti, rekli su da im odmah javim ako neko u|e u ovaj prostor“. Policajac je gledao, }u-
tao, i tom trenutku sam ja rekla „Pa, odoh, ja“. Ona je za mnom vikala, ja sam se tresla od straha – odahnula sam kada sam iza{la iz Pri{tine.

Na putu za Beograd, kod Kosovske Mitrovice srela sam nekoliko velikih grupa ljudi. Pe{ke, sa decom, i{li su prema Vu~itrnu. Pitala sam ih gde idu. “Ku}i, ali ne znamo da li smemo”, rekli su mi. Na moje re~i “Idite ku}ama” – ve}ina je }utala, kora~ajuci napred“. Dovikivala sam “Ljudi se vra}aju u Pi{tinu, vratite se ku}ama”.

Na desetak kilometra od Kosovske Mitrovice, iza Ra{ke, u blizini mosta koji je sru{en u toku NATO napada, ostala sam nekoliko sati, ~ekaju}i da na|em neki prevoz. Jedan od seljana me je o{tro upozorio da nesmem da stojim na njihovoj zemlji. On je li~no video da je pre ru-
{enja mosta ispod njega stajala jedna Muslimanka.

Dragi Stiv,

U Crnoj Gori, dogovaram se sa advokatima, izbeglicama sa Kosova, kako da organizujemo rad na prikupljanju podataka o doga|ajima na Kosovu posle 24. marta. U Crnoj Gori ima preko 80.000 al-

banskih izbeglica. Oko 60.000 je iz Pe}i, Mitrovice i Istoka. Razgovorom sa izbeglicama dobi}emo relevantnu dokumentaciju o matrici etni~kog ~i}enja u pomenutim mestima. Dokumentacija }e poslu`iti Tu`ila{tvu Me|unarodnog kriv-
~nog tribunala za biv{u Jugoslaviju u dono{enju odluke o istragama i podizanju optu`nica.

Ina~e, kancelarija u Crnoj Gori, u Ulcinju, je tre}a kancelarija Fonda za humanitarno pravo. Pri{tinska kancelarija vi{e ne postoji. Poslednji put sam je videla 3. aprila, kada sam, ra~unaju}i od 24. marta, drugi put bila u Pri{tini. Kroz otvorena vrata videla sam razbacane papire i knjige, stolove bez kompjutera, i nered, koji ostaje nakon policijskog pretresa. U blizini kancelarije stanovao je Mentor Nimanji, jedan od mojih pravnika. Nikada ne}u zaboraviti 29. mart u Pri{tini, i Mentora na stepenicama u njegovoj zgradi, izbezumljenog od straha i spremnog da be`i sa Kosova. Prethodnih dana svakodnevno smo razgovarali telefonom, znala sam da je `iveo u strahu da }e neko do}i, zakucati na vrata i ubiti ga, ali taj strah koji sam videla u njegovim o~ima naterali su me da u trenutku odlu~im da krenemo. Ostale zaposlene ve} sam bila prona{la, mogli smo da krenemo. Vjollca je ostala. Njen otac je bio uporan da treba da ostane sa porodicom i da ne smeju da gube vezu. Nakon nekoliko dana javila mi se iz Albanije. Iz njenog naselja svi su isterani, vozovima su odvedeni u Blace, selo u blizini makedonske granice. Tu, na livadama, u masi od 20.000 ljudi provela je nekoliko dana. No}u su ih pokupili i autobusima odvezli na albansku granicu.

Tog 29. marta, iz Pri{tine smo krenuli

za Makedoniju. Ariana, Nora, Kushtrim, i neki moji prijatelji, ~ija imena ~uvam zbog njihove bezbednosti. Za na{im kolima krenulo je nekoliko stotina automobila. Sa makedonske granice vratili smo se nakon informacije da je granica zatvorena, a i kada smo videli policajce sa maskama na licu. Vratili smo se u Pri{tinu, ostavili Arianu, koja je odlu~ila da ostane do mog slede}eg dolaska, i krenuli za Beograd. Ne znam kako smo uspeli da iza|emo sa Kosova, valjda ima boga. Automobil, sa troje Albanaca i dvoje Srba. Pro{li smo sve kontrole, na svakom punktu sa strahom da }e nas otkriti, uhapsiti i razdvojiti. Mentorov strah nije nestao u Beogradu. Bilo mu je lak{e, ali to nije bila sloboda. Nakon neoliko dana, oti{li smo u Crnu Goru, i Mentor je odatle oti{ao u Albaniji, zatim u Ameriku. Nora je ostala neko vreme u Crnoj Gori, rade{i sa izbeglicama. 4. maja je oti{la u Budimpe{tu. I ona }e u Ameriku. Ariana me je ~ekala u Pri{tini. ^uvala je na{ d`ip. Petog maja je oti{la u Makedoniju. Danas, obilazi kampove i intervjui{e izbeglice. Vratil{e se na Kosovo, ~im to bude bezbedno.

Kad god se pojavim u Pri{tini ljudi ne veruju da je to mogu}e. I ja se uvek ~uđim kako mi je uspelo. Prvi put, 27. marta, krenula sam taksijem na autobusku stanicu da poku{am da na|em neki autobus za Kosovo. Na nekih desetak metara od autobuske stanice palo mi je napamet da pitam taksistu da li bi me vozio do Bujanovca, mesta koje je udaljeno 100km od Pri{tine, misle{i da }u tamo na{i neki prevoz za Kosovo. Pristao je, a kada smo se pribli`ili Bujanovcu prihvatio je, za veliki novac, da me vozi i u Pri{tinu. Da nije bi-

lo njega, ne bih uspela da troje Albanaca izvedem sa Kosova. Umeo je da razgovara sa policajcima, na punktovima se dr`ao le`erno, pitaju{i za benzin i cigarete, ostavljaju{i utisak da je njihov. Jo{ dva puta sam i{la sa njim. Pre puta bi me uvek pitao „koga sada izvla~imo“.

Kada putujem na Kosovo, putevima bez automobila, sa policijskim i vojnim punktovima, unapred zaboravim na mogućnost da mi se ne{to mo`e dogoditi. Dok se vozim kroz Srbiju najvi{e se bavim potrošnjom benzina. Svaki ~as pitam voza~a koliko smo potro{ili. Kada nai|e oznaka Kosovske Mitrovice, po~injem da gledam okolo. Do petog maja sela su bila ~itava. Videlo se da su prazna, ali nije bilo paljevine. Zabele`ila sam da sam 23. aprila na istom putu sreća veliku grupu ljudi, koji su pe{ke i{li prema Vu~itrnu. Iz {uma, gde su se vi{e od dve nedelje skrivali, krenuli su ku}ama, u strahu da li }e im policija dozvoliti i da li im stoje ku}e. Gledali su me sa nevericom kada sam im govorila da treba da se vrate, da se vra}aju ljudi i u Pri{tinu sa granice. Na`alost, ovi isti, a i ostali iz Vu~itrna, isterani su iz ku}a. Petog maja sam videla prazan grad i mnogo ku}a u plamenu. Tog dana sam pro{la i kroz Mitrovicu. U centru nije bilo policije ni vojske. Nikoga nije bilo. Veliki deo grada je uni{ten. Vidi se da su ku}e oplja~kane pa spaljene. Ljudi je bilo u rubnim naseljima grada. Srpska naselja su bila netaknuta. Naknadno, prilikom razgovora sa Albancima iz Mitrovice, koji su do{li u Crnu Goru, saznala sam da je oko 30.000 Albanaca isterano iz grada 15. aprila i da im je naređeno da idu u Crnu Goru. I{li su pe{ke, tri dana im je trebalo da stignu u selo Dubovo, 80 kilometra od

Mitrovice, gde ih je Vojska Jugoslavije zaustavila. Tu su dr`ani 3 dana, a onda su trojica oficira rekli „da je doneta naredba da se vrate ku}ama“, uba~eni su u autobuse i vra}eni i spaljenu Mitrovicu. Glad i strah je mnoge naterao da iz Mitrovice iza|u i pre|u u Crnu Goru.

Svaki put kada ulazim u Pri{tinu oдахnem. Ka`em sebi „tu je“. Nema vi{e Bajrama Keljmenđija. Ubijen je tokom prve no}i bombardovanja. Te no}i iz ku}e je odveden sa sinovima. Nema vi{e ni Fehmia Agania. Nisam ga nijednom videla u Pri{tini. Poslednji put je vi|en na sahrani Bajrama Keljmenđija, 27. marta. Ljudi su govorili da je u Pri{tini, da se skriva menjaju}i ku}e, i da je dobro da se ne javlja i ne izlazi na ulicu. Poku{avala sam da ga na|em, niko nije znao gde se nalazi. Danas se pitam se da li je mogu}e da je bio na slobodi i da je sam izabrao da ni sa kim ne komunicira. Ne}u se smiriti dok ne otkrijem kako je ubijen i {ta se sa njim doga|alo nakon Keljmenđijeve sahrane. Bio mi je dugogodi{nji prijatelj. I sada ~ujem njegove re~i „kako je Nata{a, ima li manje posla, kako je zdravlje, porodica“, i u istom dahu „ima nade, moramo da verujemo da }e biti bolje“. Davne 1994. godine, zajedno smo bili na konferenciji o Ha{kom tribunalu u Bernu. Pamtim te dane iz dva razloga. Iako je bilo svega nekoliko u~esnika iz Srbije, on je pred ogromnom publikom, u kojoj su ve}ina bili Albanci, govorio na srpskom jeziku. Rekao je da to ~ini zbog svojih prijatelja Srba i po{tovanja prema njihovom radu. Jednog od tih dana pozvao me da se sretnem sa njegovim biv{im studentima, koji su doputovali iz Nema~ke i [vajcarske da bi pratili deo konferencije o

Kosovu. Kada me je predstavljao, bilo mi je jasno da im prethodno nije rekao da je pozvao jednu Srpkinju. To je bilo u vreme kada se retko doga|alo da srpski i albanski intelektualci sede zajedno i razgovaraju. Videla sam zapanjenost na licima njegovih studenata, usledila je dobrodo{lica i izvinjenje {to im srpski jezik nije ba{ bolji.

Vest o njegovoj smrti zatekla me je u Crnoj Gori. Na recepciji hotela u Ulcinju rekli su mi da je Aganijeva ro|aka iz Pri{tine javila da je Fehmi uhap{en. Su-tradan je stigla vest da je njegovo telo na|eno kod Lipljana.

Pozdrav

Dragi Stiv,

U Beogradu sam. Bi}u nekoliko dana, a onda idem na Kosovo i u Crnu Goru.

Dobila sam pismo iz Prizrena. Pisano je 4. maja, stiglo je 20.maja. Nosi pe~at po{te u Srbiji. Verovatno je da ga je poslao neko ko je iza{ao iz Prizrena. Pismo je pisano {tampanim slovima, bez potpisa, ali je od mog dobrog prijatelja.

B. ka`e da se prema grani~nom prelazu Vrbnice svakodnevno kre}u velike kolone izbeglica. Do albanske granice ima tri kontrolna punkta. ^uo je da su mnogima iscepana li~na dokumenta, a sa automobila skinute su registarske tablice. Preostali Albanci ne izlaze iz ku}a. Nakon masovnog proterivanja Albanaca iz okolnih sela i samog grada, na udaru su lekari, profesori, advokati, aktivisti političkih partija i Albanci koji su radili u OSCE, ili izdavali ku}e. Odvode se na in-

formativne razgovore, posle toga se prisilno proteruju u Albaniju. B. ka`e da su se neki od proteranih javili preko albanskih medija, ali da je nekima izgubljen svaki trag. Oko 650 albanskih porodica ne zna {ta je sa njihovim sinovima, koji su prisilno mobilisani u jugoslovensku vojsku. Od lokalnih vojnih vlasti dobili su informaciju da su im deca na polo`ajima blizu albanske granice i da kopaju rovove. Svi imaju pani~ni strah od paramilitarnih grupa, vozila bez tablica, odvo|enja na saslu{avanje, mogu}eg proterivanja, a u poslednje vreme i od gladi. Bolesni se ne usu|uju da odu kod lekara. Vra}aju se narodnim lekovima. U redovima za hleb se pri~a da }e preostali Albanci morati da se izjasne da li su lojalni gra|ani, u protivnom kao neprijatelji }e morati da napuste Kosovo. B. ka`e da ih ova pri~a slu|uje. Ne znaju {ta da rade. Ako odu, gube ku|u, imovinu i grad koji vole, ako ostanu ~eka ih poni`avanje. Kada bi bilo nekih me|unarodnih organizacija ose}ali bi se sigurnije, izdr`ali bi i ostali. Strah se toliko uvukao u ljude da jedni od drugih kriju da odlaze iz grada.

Danas ima i nekih dobrih vesti. Kada je o Kosovu re~ dobra vest je kada mi na Kosovu ka`u "bila je policija, lepo je bilo, nikog nisu ubili". 21. maja, u naselju Sun~ani breg u Pri{tini policija je pregledala oko 200 albanskih stanova. Kontrolisali su li~na dokumenta, pitali za oru`je i evidentirali su izbeglice. Moji prijatelji ka`u "nisu nas tukli i dirali". Policija je izdvojila oko 60 mladi}a, me|u njima i nekoliko devojaka. Osim nekoliko srednjo{kolaca, svi ostali su studenti. Nakon pretresa neki su odmah pu{teni a 18 njih je odvedeno u policiju. Nakon vi{e-asovnog ispi-

tivanja 14 maldi}a je pu{teno, a dve devojke i dvojice mladi}a su zadr`ani. Ovo ~etvoro je iz stana gde je policija na{la jednu uniformu biv{e Jugoslovenske narodne armije. U naselju se pri~a da }e neki sused Srbin oti}i da pita {ta je sa njima.

Intenzivnije diplomatske aktivnosti u vezi sa Kosovom ohrabrile su me da po{aljem neke moje zapise sa Kosova beogradskom dnevnom listu "Danas". Urednik mi je rekao da su tekstovi sjajni, i da govore o stvarima o kojima se ne zna u Beogradu, ali ne sme da ih objavi.

Danas sam pro{la pokraj nekih objekata koji su uni{teni u NATO napadima. Tra`ila sam od vojnih vlasti da mojoj organizaciji dozvole pristup civilnim objektima i svedocima napada na civile – odbili su uvredljivim re~ima. Ovako, pravimo dokumentaciju na osnovu novinskih izve{taja. Kada putujem kroz Srbiju, a kako vreme odmi~e, sve ~e{e seoskim putevima, pri~am sa ljudima i vidim da im je sve jasno, da razumeju da je pitanje odgovornosti za sve {to se doga|a najva`nije srpsko pitanje. Ali, svi ka`u, to pitanje se u ovom trenutku ne sme postaviti.

Od 24. marta do danas, vi{e od 50.000 ljudi je oti{lo iz Beograda. Nije lako opisati kako se `ivi ovde. Kada sam nekim prijateljima koji `ive u inostranstvu rekla da na ulicama ima ljudi kao i ranije, da se u kafi}ima sedi i kada zavija sirena, da ima taksija i uve~e, kada ulice ostaju u mraku, i da ne znam nikoga ko sedi u skloni{tu, bili su zapanjeni, sumnjaju}i da je to ba{ tako. Me|utim, od kako nema struje i vode, osim redova za hleb vidi se da ljudi idu i u nabavku vode. Svi ve} znaju da su sve}e najeftinije u crkvi i da traju du`e nego ukrasne.

Do 24. marta u Beogradu je bilo oko 100 albanskih studenata. Danas ih ima svega nekoliko. 13. maja policija je upala u stan u ulici Klare Cetkin broj 5, na Novom Beogradu, nakon pretresa odvela je četvoricu studenata: Edon Hajrullaga, Bekim i Safet Blakj i Luigj Ndue. Luigj stanuje u ovom stanu šest godina. Upravo je trebalo da brani magistarsku tezu na katedri za defektologiju. Kada je počelo bombardovanje kod njega su iz studentskog doma prešli Edon, Bekim i Safet. Susetka koja je videla kada je policija odvela mladiće, kaže da je tom prilikom odvedena i jedna devojka kratko očišana. Proverom u sudovima utvrđeno je da protiv njih nema krivične prijave. U ovom trenutku policija ne daje nikakve informacije.

U Srbiji se uveliko daje podrška za vršetku rata ispunjavanjem zahteva Grupe osam najrazvijenijih zemalja. To se vidi preko izjava visokih partijskih funkcionera vladajuće stranke i državnih funkcionera. Učestalo je pominjanje albanskih izbeglica kao nepsoredne posledice NATO bombing. Osim političara to mišljenje iznose i pravni stručnjaci. U konverzaciji sa University of Pittsburgh School of Law (JURIST: The Law Professors' Network), na pitanje da li su jugoslovenske oružane snage na NATO napade uzvratile "deportation and forcible transfer od albanian population", beogradski Pravni fakultet potvrdjuje da Albanci beže od NATO bombing. Pomenuti fakultet tvrdi da u Beograd svakodnevno stižu vozovi sa Albancima, Srbima, Turcima i drugima koji beže sa Kosova. U cilju iznošenja činjenica, ovom prilikom, citiram deo svedočenja jednog Albanca iz Peći, s napomenom da sam razgovarala sa 98 proteranih Al-

banaca iz istog grada, i da su svi oni nezavisno potvrdili njegovo svedočenje o načinu proterivanja Albanaca iz grada:

"Petak, 26. mart. Bili smo za stolom, kada su u kuću upali dvadesetak uniformisanih lica sa crvenim beretkama, i trojica civila. Nije niko od njih imao masku na licu. Uniforma je bila slična vojnicima. Prepoznao sam neke koji su stanovali u naselju „Brzhenik I“. Oni su me pozvali su: „odmah, za jedan minut da ste izašli iz kuće“. Moja snaja je krenula da stavi dete u kolicu, i stavila ga je, kada je jedan od uniformisanih nogom udario kolicu – kolicu sa detetom je pala, dete je počelo da vrišti. Krenuli samo svi da izađu iz kuće, osim starog oca, koji je nepokretan. Jedan je naredio mom sinu Blerimu da ostane. Sin je izašao a ja i žena počeli smo da plačemo i molimo da mi ostanemo. Onda je sin počeo da viče da je samo on ostati i da to pre napustimo sobu. Ja i žena nismo hteli da izađu, oni su nas uhvatili za ramena i vukli napolje. Video sam pucanje na Blerimov slepoočnici, otrgao sam se da se vratim i da mu pomognem, i bio sam jedan pucanj i video kako je Blerim naglo skočio u vis i pao pored nogu starog oca. Uхватili su me, ali je pritrčala žena i izvela me iz sobe. Kada smo izašli iz sobe pucali su još tri puta. Bio sam da nam viču da idemo kod Klintonu. Blerimovo telo je ostalo. Pokušali smo da odemo do rođaka. Na ulicama su bile kolone ljudi. Policija nam je rekla da izađu u kolonu. Rekli su nam da je put za Crnu Goru slobodan".

Puno pozdrava

Nataša Kandić